Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

# DZIENNIK URZĘDOWY

## MINISTERSTWA KOMUNIKACJI.

Rok XX. Warszawa, 24 czerwca 1938 r. Nr 44.

### SPIS TREŚCI:

#### CZĘŚĆ A.



#### CZĘŚĆ C.

## DZIAŁ OGÓLNY I OSOBOWY.

### 405.

**Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 13 maja 1938 r. o powołaniu Komisji Normalizacyjnej Ministerstwa Komunikacji.**

Niniejszym zarządzam:

§ 1.

Powołuje się do odwołania Komisję Normalizacyjną Ministerstwa Komunikacji.

§ 2.

Zakres działania, skład oraz tok prac Komisji określa załączony regulamin.

§ 3.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Nr MTN. 581/10.

**Załącznik** do zarządzenia Ministra Komunikacji z dnia 13 maja 1938 r. nr M. T. N. 581/10.

## REGULAMIN

### Komisji Normalizacyjnej Ministerstwa Komunikacji.

### § 1. Zadania i zakres prac Komisji.

(1) Pod nazwą „normy" w niniejszych przepisach rozumiane są postanowienia:

1) wyróżniające dany przedmiot co do typu, rodzaju, kształtu i wymiarów,

2) określające rodzaj i własności tworzywa danego przedmiotu,

3) ustalające — tam, gdzie to jest potrzebne — konieczne wymagania co do obróbki i wykonania przedmiotu,

4) ustalające metody badań oraz warunki dostawy i odbioru materiałów i przedmiotów,

5) wskazujące sposoby cechowania, opakowania, przechowywania i utrzymania w stanie zdatnym do użycia materiałów i przedmiotów.

(2) Prace normalizacyjne mają na celu:

1) ujednostajnienie materiałów, przedmiotów i urządzeń, stosowanych w różnych działach komunikacji, i zmniejszenie przez to różnorodności ich wymiarów i gatunków,

2) stosowanie w każdym przypadku przedmiotów najodpowiedniejszych z punktu widzenia ich przydatności i oszczędności gospodarki,

3) zaspakajanie potrzeb różnych działów komunikacji przede wszystkim wyrobami krajowymi,

4) zapewnienie obrony Państwa.

(3) Komisja Normalizacyjna Ministerstwa Komunikacji uzgadnia prace normalizacyjne poszczególnych departamentów i biur M. K. oraz Biura Elektryfikacji Węzła Kolejowego Warszawskiego i Biura Komunikacji Samochodowej PKP, zwanych łącznie w dalszym ciągu niniejszego regulaminu „departamentami i biurami", jako też utrzymuje łączność z Polskim Komitetem Normalizacyjnym i komisjami normalizacyjnymi innych ministerstw.

(4) Szczegółowy zakres działalności Komisji Normalizacyjnej Ministerstwa Komunikacji jest następujący:

1) ustalenie programu i kolejności prac normalizacyjnych na podstawie wniosków członków Komisji,

2) podział prac normalizacyjnych pomiędzy członków Komisji i delegatów (§ 2 ust. (1)) lub powierzenie tych prac, za pośrednictwem właściwych departamentów i biur, urzędom i organom podległym Ministerstwu Komunikacji, albo poszczególnym osobom, nie należącym do składu Komisji i określenie orientacyjnych terminów ukończenia tych prac; przy podziale prac pomiędzy poszczególnych członków Komisji obowiązuje zasada, że normę obejmującą materiały używane przez służby podległe kilku departamentom lub biurom opracowuje delegat tego departamentu (biura), który jest głównym spożywcą tych materiałów lub przedmiotów,

3) uzgadnianie prac Komisji Normalizacyjnej M. K. z pracami Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (PKN) i komisji normalizacyjnych w innych ministerstwach oraz opracowanie zasad delegowania przedstawicieli M. K. do poszczególnych komisji P. K. N. i komisji normalizacyjnych w innych ministerstwach,

4) omawianie i uzgodnienia kwestii spornych pomiędzy departamentami (biurami), powstających przy opracowywaniu norm materiałów i przedmiotów, używanych przez służby podległe rożnym departamentom i biurom,

5) rozpatrywanie wniosków członków Komisji co do proponowanych do zastosowania w służbach podległych M. K. norm Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (P. K. N.) i norm wydanych przez inne ministerstwa oraz projektów norm komunikacyjnych M. K. na materiały i przedmioty używane przez służby podległe różnym departamentom (biurom), w obu przypadkach jeżeli nie zostało osiągnięte bezpośrednie porozumienie,

6) rozpatrywanie spraw dotyczących normalizacji przekazywanych Komisji przez dyrektorów departamentów (naczelników biur),

7) nadawanie normom jednolitego układu redakcyjnego, ustalanie znakowania i podzia-

łu norm na grupy, numeracja norm w każdej grupie i ich rejestracja,

8) sporządzanie rocznych sprawozdań o postępie prac normalizacyjnych.

(5) Normy materiałów i przedmiotów, używanych wyłącznie w lotnictwie cywilnym, nie wchodzą w zakres prac Komisji Normalizacyjnej M. K.

### § 2. Skład Komisji.

(1) W skład Komisji wchodzą:

1) Przewodniczący Komisji wyznaczony przez Ministra Komunikacji,

2) Członkowie — przedstawiciele departamentów i biur po jednym z departamentu (biura); jeżeli jednak w departamencie (biurze) powstanie więcej niż jeden referat normalizacyjny, to wszyscy referenci normalizacyjni są członkami Komisji (§ 5 p. 4),

3) prócz przedstawicieli departamentów i biur według punktu 2) mogą być powoływani do prac komisji, w zależności od potrzeb i organizacji pracy normalizacyjnej w departamentach (biurach), dodatkowi delegaci z departamentów (biur) i podległych Ministerstwu Komunikacji urzędów oraz zapraszani przedstawiciele innych ministerstw, jako też inni rzeczoznawcy.

(2) Wszyscy uczestnicy Komisji mają prawo zabierania głosu na posiedzeniach.

(3) W posiedzeniach Komisji biorą udział tylko członkowie i delegaci powołani przez Przewodniczącego na każde posiedzenie Komisji oraz zaproszeni przedstawiciele ministerstw i rzeczoznawcy.

(4) Członków Komisji i delegatów departamentów (biur) wyznaczają dyrektorzy departamentów (biur), stosując się do postanowień niniejszego paragrafu ust. (1) punkty 2) i 3), delegatów zaś urzędów podległych Ministerstwu Komunikacji — dyrektorzy i naczelnicy tych urzędów, na wniosek Przewodniczącego Komisji.

(5) W skład referatu normalizacyjnego wchodzi referent i przydani mu do pomocy inżynierowie i technicy. Skład referatu ustali dyrektor departamentu (naczelnik biura) w porozumieniu z Biurem Personalnym.

### § 3. Przewodniczący Komisji.

(1) Przewodniczący Komisji:

1) kieruje pracami Komisji i jest odpowiedzialny za ich bieg,

2) decyduje o przyjęciu wniosków,

3) zatwierdza program i kolejność prac Komisji,

4) jest przedstawicielem M. K. w Polskim Komitecie Normalizacyjnym i uzgadnia prace Komisji z pracami P. K. N.,

5) zwołuje posiedzenia Komisji, przewodniczy na posiedzeniach i prowadzi jej obrady,

6) daje Departamentowi Mechanicznemu i Zasobów Kolejowych (VI) dane do preliminarzy budżetowych, dotyczące sum potrzebnych na zakup obcych norm, na opracowywanie norm przez osoby nie należące do stałego składu Komisji, na wydawanie norm, na subsydia dla P. K. N. i inne wydatki związane z normalizacją,

7) stawia wnioski co do korzystania z przyznanych kredytów,

8) przedstawia Dyrektorowi Dep. VI do zatwierdzenia wnioski w sprawach opracowywania norm za opłatą przez instytucje i osoby, nie będące pracownikami M. K. i urzędów podległych temu Ministerstwu,

9) zgłasza do Biura Personalnego M. K. wnioski o przyznanie nagród pracownikom M. K. i podległych M. K. urzędów za wykonanie prac normalizacyjnych,

10) koresponduje w sprawach zasadniczych dotyczących normalizacji.

(2) Zastępcą Przewodniczącego Komisji i zastępcą przedstawiciela M. K. w Polskim Komitecie Normalizacyjnym jest jeden ze stałych członków Komisji, wyznaczony przez Ministra na wniosek przewodniczącego Komisji.

### § 4. Sekretarz Komisji.

(1) Sekretarzem Komisji jest jeden z członków Komisji wyznaczony przez Przewodniczącego Komisji.

(2) Sekretarz Komisji Normalizacyjnej:

1) opracowuje porządek dzienny posiedzeń Komisji,

2) na polecenie Przewodniczącego Komisji zawiadamia właściwe urzędy i osoby o posiedzeniach Komisji (co najmniej na tydzień przed posiedzeniem),

3) prowadzi protokoły posiedzeń Komisji,

4) redaguje uchwały Komisji,

5) rozsyła odpisy protokołów posiedzeń Komisji (§ 9 ust. (2)),

6) przestrzega prawidłowego pod względem formy opracowania norm, uzgadnia z Komisją Językową projekty norm przed ich zatwierdzeniem, czuwa nad wydaniem drukiem zatwierdzonych norm i ogłaszaniem w Dz. Urz. M. K. o wprowadzeniu tych norm do użytku służb podległych M. K.; prowadzi rejestrację wydanych norm; przy uzgadnianiu norm z Komisją Językową, porozumiewa się w razie potrzeby z właściwym członkiem Komisji Normalizacyjnej,

7) prowadzi terminarz prac normalizacyjnych,

8) przygotowuje projekty załatwień korespondencji Komisji i załatwia samodzielnie sprawy zlecone mu przez Przewodniczącego Komisji,

9) prowadzi akta Komisji.

(3) Do pomocy sekretarzowi wyznaczona jest pomoc biurowa zależnie od potrzeby. Pomoc tę wyznacza Dyrektor Biura Personalnego na wniosek Przewodniczącego Komisji.

### § 5. Członkowie Komisji.

Członkowie Komisji są przedstawicielami departamentów i biur i działają w myśl wskazówek otrzymanych od departamentów i biur, w szczególności:

1) opracowują na Komisję Normalizacyjną M. K. wnioski co do programu i kolejności prac normalizacyjnych swego departamentu (biura) oraz wypełniają według wskazówek otrzymanych od dyrektora departamentu (naczelnika biura) wszystkie inne prace zlecone im przez Komisję,

2) biorą udział w posiedzeniach Komisji,

3) referują swoim przełożonym w departamencie (biurze) sprawy omawiane na posiedzeniach Komisji,

4) w departamentach (biurach) wprowadzających normalizację są referentami normalizacyjnymi,

5) załatwiają wszelkie inne sprawy dotyczące normalizacji, zlecone im przez bezpośredniego przełożonego w departamencie (biurze) lub przez dyrektora departamentu (naczelnika biura),

6) dostarczają danych do rocznego sprawozdania Komisji Normalizacyjnej M. K.

### § 6. Delegaci.

(1) Delegaci departamentów (biur) i urzędów podległych Ministerstwu Komunikacji biorą udział w posiedzeniach Komisji w sprawach, do których zostali wyznaczeni.

(2) Na zlecenie Przewodniczącego Komisji delegaci departamentów i biur opracowują oddzielne zadania normalizacyjne.

### § 7. Wyznaczanie referentów normalizacyjnych i opracowywanie norm.

(1) Oddzielne urzędy (jednostki służbowe) mają prawo i obowiązek przedstawiać projekty nowych norm oraz wnioski co do zmian i uzupełnień w obowiązujących normach władzy przełożonej, która, po rozpatrzeniu sprawy, przesyła całą korespondencję z odpowiednim wnioskiem właściwemu fachowemu departamentowi (biuru), ten zaś załatwia je w trybie przewidzianym w niniejszym paragrafie. Niezależnie od tego departamenty (biura) kierują wykazy norm, których opracowanie lub rewizję same uważają za konieczne do Komisji Normalizacyjnej M. K. (§ 1 ust. (4) punkt 1 i 6), która powierza oddzielne zadania normalizacyjne do opracowania bądź członkom Komisji i delegatom, bądź za pośrednictwem właściwego departamentu urzędom i organom podległym M. K., bądź instytucjom i osobom, nie należącym do składu Komisji.

(2) Wszystkie normy bez względu na to przez kogo były opracowane powinny być przed zatwierdzeniem przejrzane i w razie potrzeby, poprawione przez właściwego członka Komisji.

(3) Członek Komisji, który jest zarazem referentem normalizacyjnym przy odpowiednim wydziale swego departamentu (biura), po wyznaczeniu mu przez Komisję pewnych zadań normalizacyjnych do opracowania (§ 1 ust. (4)), punkt 2), referuje sprawę swojemu bezpośredniemu przełożonemu w departamencie (biurze) i otrzymuje od niego lub od dyrektora departamentu (naczelnika biura), w razie potrzeby, odpowiednie wskazówki co do wykonania tych prac.

(4) Przed przystąpieniem do opracowania projektu normy referent normalizacyjny powinien zaznajomić się z odpowiednimi normami Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i z normami innych ministerstw, a jeżeli norm takich nie ma, z normami obowiązującymi w innych państwach. Powinien on również zebrać wszystkie potrzebne mu informacje, normy, stosowane dotychczas, rysunki itd. Jeżeli własności materiałów lub przedmiotów używanych przez urzędy podległe Ministerstwu Komunikacji odpowiadają normom Polskiego Komitetu Normalizacyjnego lub innych ministerstw, albo mogą być do nich dostosowane, to referent normalizacyjny opracowuje wniosek o zatwierdzenie tych norm jako obowiązujących w urzędach podległych Ministerstwu Komunikacji, dodając do nich, w razie potrzeby, instrukcję stosowania zatwierdzonej normy. Jeżeli materiały i przedmioty używane są tylko w kolejnictwie lub też jeżeli nie ma odpowiednich norm Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, to referent normalizacyjny opracowuje projekt normy komunikacyjnej. Projekty norm komunikacyjnych, a w razie potrzeby, wnioski o zatwierdzenie norm Polskiego Komitetu Normalizacyjnego lub norm innych ministerstw powinien referent uzgadniać z zainteresowanymi wydziałami departamentów (biurami), które spotrzebowują lub wytwarzają materiały i przedmioty do których się te normy odnoszą.

(5) Zasięganie informacji w wydziałach M. K. ( w biurach) w urzędach podległych M. K., wytwórniach materiałów i przedmiotów i różnych instytucjach oraz uzgadnianie z nimi norm może odbywać się przez bezpośrednie porozumienie, korespondencję, wyjazdy służbowe referenta normalizacyjnego, wezwanie do M. K. przedstawicieli, lub przez zwołanie do M. K. konferencji zainteresowanych osób.

(6) Projekt normy, uzgodniony pod względem treści, referent normalizacyjny przesyła sekretarzowi Komisji Normalizacyjnej M. K. dla uzgodnienia pod względem formy i języka (Komisja Językowa). Normy ostatecznie uzgodnione zwracane są referentowi normalizacyjnemu.

(7) Wnioski o zatwierdzenie norm Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i norm innych ministerstw oraz projektów norm komunikacyjnych referent normalizacyjny składa swojemu bezpośredniemu przełożonemu w departamencie (biurze), który przedstawia je dyrektorowi departamentu (naczelnikowi biura).

(8) Po zatwierdzeniu norm (§ 10) referent normalizacyjny przesyła je sekretarzowi Komisji Normalizacyjnej M. K. do rejestracji i wydania drukiem (§ 4 ust. (2) pkt 6).

**§ 8. Uzgadnianie norm, co do których nie osiągnięto bezpośredniego porozumienia departamentów (biur).**

(1) Jeżeli norma na materiały lub przedmioty, stosowane przez służby podległe różnym departamentom (biurom), nie została uzgodniona przez członka Komisji (referenta normalizacyjnego) z powodu różnicy zdań pomiędzy przedstawicielami tych departamentów (biur) lub z powodu sprzeciwu dostawców, to poglądy departamentów (biur) oraz cały materiał w tej sprawie referent normalizacyjny przedstawia przełożonemu dyrektorowi departamentu (naczelnikowi biura) w celu przekazania Komisji Normalizacyjnej M. K.

(2) Normy wymienione w ust. (1), uzgodnione na posiedzeniu Komisji Normalizacyjnej M. K. pod względem treści, przekazywane są sekretarzowi Komisji, który uzgadnia je pod względem formy i języka (Komisja Językowa), i zwraca temu departamentowi (biuru), który normy te opracował. Normy nieuzgodnione przez Komisję zwracane są właściwemu departamentowi (biuru), ze wskazaniem powodu nieuzgodnienia.

**§ 9. Protokołowanie posiedzeń Komisji.**

(1) Wnioski przyjęte na posiedzeniach Komisji Normalizacyjnej M. K., jak również ważniejsze momenty obrad Komisji, są protokółowane. Na żądanie członków Komisji protokółowane są również umotywowane odmienne ich zdania.

(2) Odpisy protokołów posiedzeń Komisji rozsyłane są dyrektorom departamentów (naczelnikom biur), dyrekcjom okręgowym kolei państwowych, dyrektorom i naczelnikom zainteresowanych centralnych biur P. K. P. oraz osobom biorącym udział w danym posiedzeniu Komisji.

**§ 10. Normy obowiązujące i ich zatwierdzanie.**

(1) W urzędach podległych Ministerstwu Komunikacji obowiązują:

1) normy wydane przez Komisję Normalizacyjną druków i wydawnictw państwowych przy Prezesie Rady Ministrów,

2) normy Polskiego Komitetu Normalizacyjnego zatwierdzone do użytku przez Ministra Komunikacji, lub przez dyrektora departamentu (biura),

3) normy innych ministerstw, zatwierdzone do użytku przez Ministra Komunikacji, lub przez dyrektora departamentu (biura),

4) normy na materiały i przedmioty, opracowane przez M. K. (Normy Komunikacyjne), zatwierdzone przez Ministra Komunikacji, lub przez właściwego dyrektora departamentu (biura).

(2) Kompetencje co do zatwierdzania norm są następujące:

1) normy na materiały i przedmioty, używane przez służby podległe jednemu tylko departamentowi (biuru), zatwierdza dyrektor departamentu (biura),

2) uzgodnione normy na materiały i przedmioty, używane przez służby podległe kilku departamentom (biurom), zatwierdza dyrektor tego departamentu (biura), który tę normę opracował,

3) normy, które nie mogły być uzgodnione bezpośrednio przez departament (biuro) lub na posiedzeniu Komisji Normalizacyjnej M. K., przedstawiane są do decyzji Ministrowi Komunikacji; normy takie wraz ze swoim wnioskiem i całym materiałem w tej sprawie przedstawia Ministrowi Komunikacji dyrektor tego departamentu (naczelnik biura), który normę opracował,

4) normy wyjątkowo ważne (według uznania dyrektora departamentu (biura), lub Komisji), lub osobno wskazane przez Ministra Komunikacji rozpatruje Rada Techniczna i zatwierdza Minister Komunikacji.

---

## DZIAŁ BUDOWY I UTRZYMANIA KOLEI.

**406.**

**Zarządzenie Ministra Komunikacji z dn. 28 maja 1938 r. o projektowaniu i wykonywaniu stalowych konstrukcyj spawanych.**

§ 1.

Przy projektowaniu i wykonywaniu budowli w dziale Ministerstwa Komunikacji po-

lecam stosować „Przepisy projektowania i wykonywania stalowych konstrukcyj spawanych w budownictwie" stanowiące załącznik do okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nr 93 z dn. 6 października 1933 r. (Monitor Polski nr 274, poz. 300).

§ 2.

Odstępstwa od wymienionych w § 1 przepisów są dopuszczalne tylko za zgodą Ministerstwa Komunikacji w każdym przypadku.

§ 3.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Nr U. M. XII. 4/6.

---

### 407.

**Zarządzenie Ministra Komunikacji z dn. 28 maja 1938 r. o projektowaniu konstrukcyj drewnianych.**

§ 1.

Przy projektowaniu budowli w dziale Ministerstwa Komunikacji polecam stosować normy Polskiego Komitetu Normalizacyjnego:

PN Konstrukcje drewniane
B-1710 Projektowanie.

§ 2.

Odstępstwa od wymienionych w § 1 norm dopuszczalne są jedynie za zgodą Ministerstwa Komunikacji w każdym przypadku.

§ 3.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z dniem tym tracą moc wszelkie dotychczasowe przepisy w powyższej sprawie, z wyjątkiem okólnika Ministerstwa Komunikacji z dn. 17 marca 1937 roku Nr U. M. II-116/4; (Dz. Urz. M. K. Nr 11, poz. 131).

Nr U. M. XII. 4/5.

---

## DZIAŁ MECHANICZNO-KOLEJOWY.

### 408.

**Okólnik Ministerstwa Komunikacji z dnia 23 maja 1938 r. nr 72 w sprawie zmiany okólnika Ministerstwa Komunikacji z dnia 8 listopada 1935 r. o skróconych czasach jazdy.**

W wierszu 10 od góry okólnika Ministerstwa Komunikacji nr M. M. II. 62/16 z dn. 8 listopada 1935 r., w sprawie skróconych czasów jazdy, umieszczonym w Dz. Urz. M. K. nr 8 z dn. 31 stycznia 1938 r. pozycja 57, należy skreślić słowa: „niepełne obciążenie pociągu .

Nr M. M. II. 105/13/38.

---

## DZIAŁ ZASOBÓW.

### 409.

**Okólnik Ministerstwa Komunikacji z dn. 27 maja 1938 r. nr 73 o warunkach technicznych dostawy chlorku cynku do nasycania podkładów.**

Ministerstwo Komunikacji unieważnia niniejszym dotychczasowe warunki techniczne dostawy chlorku cynku z 1935 r. Ser. Z. nr 264 i w zamian wprowadza jako obowiązujące na P. K. P. warunki techniczne dostawy chlorku cynku do nasycania podkładów, zatwierdzone dn. 28/III-38 r. nr UN. III. 79/4.

M.Z.IX.902/89.

---

### 410.

**Okólnik Ministerstwa Komunikacji z dn. 27 maja 1938 r. nr 90 o warunkach technicznych dostawy oleju kreozotowego dla P. K. P.**

Ministerstwo Komunikacji wprowadza niniejszym jako obowiązujące na P. K. P. warunki techniczne dostawy oleju kreozotowego dla P. K. P. zatwierdzone dn. 28/IV-38 r. nr UN.III. 79/3.

M. Z.IX.902/89.

---

### 411.

**Okólnik Ministerstwa Komunikacji z dn. 27 maja 1938 r. nr 90 o warunkach technicznych dostawy mydeł sulfonowo-naftenowych dla P. K. P.**

Minsterstwo Komunikacji unieważnia niniejszym dotychczasowe warunki techniczne dostawy mydła sulfonowo-naftenowego (dla sulfonalów) z 1935 r. nr UN. VIII. 301/41 i w zamian wprowadza jako obowiązujące na P. K. P. warunki techniczne dostawy mydeł sulfonowo-naftenowych zatwierdzone dn. 28/IV-38 r. nr UN. III. 79/2.

Nr M. Z. IX. 902/89.

---

### 412.

**Okólnik Ministerstwa Komunikacji z dn. 21 maja 1938 r. nr 74 o warunkach technicznych dostawy kartek na bilety.**

W warunkach technicznych dostawy kartek na bilety oznaczonych ser. Z nr 269 należy wprowadzić następującą zmianę: w rozdziale III. Wymiary w punkcie 1, należy skreślić cyfry „31 × 5 × 0,82 — 0,90 mm" i w zamian wpisać: „30,5 × 57 × 0,82 — 0,90 mm".

Nr M. Z. IX. 902/69/38.

---

## DZIAŁ DRÓG KOŁOWYCH.

### 413.

**Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 9 maja 1938 r. o zmianie instrukcji z dnia 7 lutego 1937 r. o udzielaniu koncesyj na zarobkowy przewóz osób i towarów pojazdami mechanicznymi poza obrębem jednej gminy.**

Zarządzam następujące zmiany w instrukcji w sprawie udzielania koncesyj na zarobkowy przewóz osób i towarów pojazdami mechanicznymi poza obszarem jednej gminy, stanowiącej załącznik do zarządzenia Ministra Komunikacji z dnia 7 lutego 1937 r. (Dz. Urz. M. K. Nr 5, poz. 33):

1) w p-cie 12 ust. (2), zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„(2) Minister Komunikacji zastrzega do swej decyzji udzielanie koncesyj na zarobkowy przewóz towarów na liniach:

a) Białystok—Ostrów Mazowiecki—Warszawa,

b) od dnia 1 stycznia 1939 r. na linie dłuższe niż 200 km (linie zastrzeżone)".

W zdaniu drugim tego ustępu wyrazy „na linie wymienione pod a), b) i c) i na odcinki tych linij" zastępuje się wyrazami: „na linię, wymienioną pod a) i na odcinki tej linii".

2) W p-cie 25 ust. (3) wyrazy:

„oprócz linij: 1) Białystok—Ostrów Mazowiecki—Warszawa, 2) Rawa Mazowiecka—Brzeziny—Łódź oraz 3) Łowicz—Łódź—Piotrków — Częstochowa — Będzin — Katowice i odcinków tych linij", zastępuje się wyrazami:

„oprócz linii Białystok—Ostrów Mazowiecki—Warszawa i odcinków tej linii".

3) W załączniku Nr 2 do instrukcji koncesyjnej, zdanie oznaczone gwiazdką otrzymuje brzmienie:

„*) W okresie czasu do dnia . . . . . . . 193 . . . r. koncesjonariusz ma prawo wykonywania przewozu towarów na dowolnych liniach w całym Państwie z wyjątkiem linii Białystok — Ostrów Maz. — Warszawa".

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Nr D. R.-145/4.

---

## SPROSTOWANIE.

W Dzienniku Urzędowym M. K. nr 38, z dnia 24 maja 1938 r. na str. 650 w poz. 356, wiersz trzeci od dołu zamiast słowa „ściągu", powinno być „ściegu".

---

## CZĘŚĆ C.

**Rozporządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Opieki Społecznej z dnia 23 maja 1935 r. Przepisy dotyczące przestrzegania warunków bezpieczeństwa i higieny przy robotach budowlanych.**

Na podstawie art. 376 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. nr 23, poz. 202) w związku z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 lipca 1932 r. o wprowadzeniu nazwy „Minister Opieki Społecznej" i „Ministerstwo Opieki Społecznej" (Dz. U. R. P. nr 64, poz. 597) oraz na podstawie art. 1 i 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. w sprawie zniesienia urzędu Ministra Robót Publicznych (Dz. U. R. P. nr 51, poz. 479) zarządza się co następuje:

### I. Przepisy ogólne.

**§ 1.** Przepisy rozporządzenia niniejszego mają zastosowanie przy wykonywaniu zarówno przez przedsiębiorców jak i sposobem gospodarczym robót budowlanych, o których mowa w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. nr 23, poz. 202).

**§ 2.** (1) Urządzenia pomocnicze, transportowe i ochronne przy budowie oraz podnośniki i materjały, używane do tych urządzeń, mają odpowiadać ogólnie uznanym wymaganiom co do ich jakości oraz przepisowym normom wytrzymałości. Stan urządzeń pomocniczych należy perjodycznie — w zależności od ich przeznaczenia i warunków atmosferycznych — sprawdzać za pośrednictwem osób, posiadających kwalifikacje, określone w art. 145 ust. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. Nr 53, poz. 468) w brzmieniu ustawy z dnia 10 marca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 40, poz. 350).

(2) Gdy przy budowie mają być używane urządzenia pomocnicze o skomplikowanej konstrukcji, w związku z przewidywanemi znacznemi obciążeniami, — należy na żądanie właściwej władzy budowlanej przedstawić projekt tych urządzeń razem z odpowiedniem obliczeniem statystycznem. Przy obliczeniu należy przyjąć obciążenia faktyczne, przewidywane w trakcie roboty. Wszystkie części ruchome podnośnika (np. koła zębate, bębny, wały) należy obliczać z 5-krotną, a łańcuchy i liny — z 10-krotną pewnością na wytrzymałość przy największem obciążeniu dla podnośnika.

(3) Do budowy urządzeń pomocniczych może być użyty stary materjał, będący w stanie zdatnym do użytku. Przy obliczeniu statystycznem urządzeń pomocniczych ze starych materjałów, należy odpowiednio zmniejszyć naprężenia dopuszczalne.

§ 3. (1) Teren, bezpośrednio objęty wykonywaniem robót, należy oddzielić zapomocą ogrodzeń od miejsc, dostępnych dla osób, niezatrudnionych przy budowie. Ogrodzenia należy wykonywać w sposób, usuwający wszelkie niebezpieczeństwo, mogące powstać wskutek spadania jakichkolwiek przedmiotów. W podobny sposób należy zabezpieczyć przed spadaniem jakichkolwiek przedmiotów miejsca w obrębie budowy, dostępne dla pracowników.

(2) Wszelkie miejsca, niebezpieczne dla sporadycznych nocnych przechodniów (jak doły, wykopy), należy ogradzać na noc barjerami o wysokości, wynoszącej co najmniej 1,25 m.

(3) W razie, gdy wskutek wykonywania robót został skasowany przejazd, przedtem używany, w miejscu byłego przejazdu należy umieścić barjerę i czerwoną tarczę z napisem ostrzegawczym o skasowaniu przejazdu, a na noc zaopatrzyć barjerę w czerwone światło.

§ 4. (1) Maszynowe urządzenia na miejscu robót budowlanych należy uniedostępnić dla osób, nie stanowiących bezpośredniej obsługi tych urządzeń, zapomocą ogrodzeń, oszalowań, nakryć, dachów ochronnych, osiatkowań i t. p. urządzeń.

(2) Obsługę mechanizmów oraz wykonywanie czynności i robót niebezpiecznych należy powierzać pracownikom obeznanym z odnośnemi mechanizmami, bądź czynnościami. Przytem należy zachować konieczne środki i sposoby zabezpieczania pracowników od nieszczęśliwych wypadków.

(3) Miejsca magazynowania materjałów, niebezpieczne ze względu na charakter materjałów lub sposób ich magazynowania, należy ogrodzić i zaopatrzyć w odpowiednie urządzenia ostrzegawcze, w celu zamknięcia dostępu do nich osobom, niezatrudnionym bezpośrednio przy magazynowaniu.

(4) Doły do wapna należy ogrodzić.

§ 5. (1) Miejsca pracy, dojścia i dojazdy do nich oraz urządzenia maszynowe powinny być w czasie wykonywania robót budowlanych dostatecznie oświetlone. Gdy światło dzienne jest niewystarczające, należy zaprowadzić oświetlenie sztuczne.

(2) W razie stosowania oświetlenia elektrycznego należy dodatkowo zaopatrzyć miejsca budowy w zastępcze środki oświetleniowe.

§ 6. W razie wykonywania robót budowlanych w czasie mrozu i gołoledzi, wszystkie przejścia, dojścia, kładki, stopnie, pomosty i wogóle miejsca, służące za połączenia komunikacyjne lub na których wykonywane są roboty, powinny być posypywane piaskiem lub innym materjałem, zabezpieczającym od poślizgnięcia się.

## II. Urządzenia pomocnicze przy prowadzeniu robót budowlanych. Ogólne przepisy o rusztowaniach, drabinach i dachach ochronnych.

§ 7. (1) Rusztowania stojakowe i drabinowe należy okresowo badać dla stwierdzenia ich wytrzymałości. Okresy badań należy uzależnić od rodzaju konstrukcji rusztowań oraz od intensywności ich użytkowania i obciążenia. Niezależnie od powyższego badać należy rusztowania po każdej dłuższej przerwie w robotach, po każdej burzy, większej ulewie lub opadach śnieżnych. Umocowania rusztowań wiszących, same rusztowania wiszące i rusztowania na wysuwnicach należy badać codziennie przed przystąpieniem do robót. Zauważone usterki we wszystkich wyżej wymienionych rusztowaniach należy usunąć natychmiast, przed przystąpieniem do robót.

(2) Rusztowania należy utrzymywać w czystości. Gruz i śmiecie należy stale usuwać z rusztowań, a śnieg — nawet wtedy, gdy roboty nie są prowadzone.

(3) Zabrania się nagromadzania i pozostawiania na rusztowaniach na noc, dni świąteczne i dłuższe przerwy w robotach, materjałów lub przyrządów.

(4) Zabrania się używania jako materjału do budowy rusztowań drzewa nieokorowanego oraz desek zrzynkowych (oblader).

(5) W czasie budowy lub rozbiórki rusztowań wstęp na miejsce tych robót zabroniony jest osobom, niezatrudnionym przy nich.

(6) Zrzucanie materjału przy rozbiórce rusztowań jest zabronione.

§ 8. (1) Gdy przy wykonywaniu robót zewnętrznych, przy których są używane ciężkie materjały, jak np. ciosy, lub robót zewnętrznych przy budynkach o wysokości, przekraczającej 7 m, konieczne jest użycie rusztowania, — wymagane jest urządzenie rusztowania stojakowego. Przymocowanie rusztowania do budynków należy uskuteczniać zapomocą odpowiedniego zakotwienia; zakotwianie do niepewnie osadzonych części budynku, jak np. piorunochronów, rur spustowych, okien i t. p. jest zabronione.

(2) Gdy postawienie rusztowania stojakowego do wykonywania robót, o których mowa w ustępie poprzedzającym, jest technicznie utrudnione lub też wymaga znacznych kosztów, niewspółmiernych z wartością wykonywanych robót, wówczas można użyć innego systemu rusztowania za zgodą władzy budowlanej, która może żądać uzasadnienia racjonalności wybranego systemu z punktu widzenia bezpieczeństwa oraz sporządzenia i przedstawienia specjalnego projektu rusztowania wraz z obliczeniem statycznem.

(3) Gdy wysokość budynku nie przekracza 7 m i do budowy nie są używane ciężkie materjały, wówczas do robót zewnętrznych można używać poza stojakowemi rusztowania innych systemów, jak: rusztowania na kozłach, rusztowania wystrzałowe i inne.

§ 9. (1) Zabrania się używać beczek, skrzyń, stosów, cegieł i tym podobnych przedmiotów zamiast rusztowań lub w charakterze podpór dla rusztowań, jak np. dla podwyższania poziomu pomostu.

(2) Używanie więcej niż jednego rzędu kobyłek na pokładach rusztowaniowych jest zabronione.

(3) Deski pomostowe na rusztowaniach należy ułożyć dwiema warstwami szczelnie przy sobie i należycie umocować, w celu zapobieżenia ich kołysaniu i przeważaniu się. Wystające gwoździe należy usunąć.

### Rusztowania stojakowe.

§ 10. (1) Stojaki należy posadowić w ten sposób, aby pod działaniem obciążenia nie mogły się przesunąć w kierunku pionowym.

(2) Przy wpuszczaniu stojaków w ziemię, najmniejsza głębokość wpustu powinna wynosić 0.80 m.

(3) Jeżeli pomiędzy stojakami istnieje przejazd, stojaki należy odpowiednio zabezpieczyć przed możliwemi uderzeniami pojazdów.

(4) Odstęp stojaków od murów nie może przewyższać 2,50 m.

(5) Przedłużenie stojaków przez połączenie dwóch słupów należy dokonywać zgodnie z normami Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

**§ 11.** (1) Grubość stojaków i odległość pomiędzy niemi należy dostosować do rodzaju wykonywanych robót oraz do przewidywanego obciążenia rusztowania.

(2) W przypadkach, gdy wysokość rusztowania stojakowego przekracza 22 m, lub gdy przewiduje się znaczniejsze obciążenie rusztowania, władza budowlana może zażądać, aby konstrukcja rusztowania była uzasadniona zapomocą obliczenia statycznego, w którem należy przyjąć parcie wiatru, jako równe 120 kgm/m² i działające w obydwóch kierunkach rusztowania. Ponadto władza budowlana może w razie potrzeby żądać skonstruowania poszczególnych węgłów zapomocą prawidłowego zaciosu ciesielskiego, przy użyciu śrub stężających o średnicy nie mniejszej niż 15 mm. Średnica śrub przy stosowaniu okrąglaków powinna wynosić co najmniej 22 mm. W razie, gdy rusztowanie jest narażone na większe wstrząsy, śruby należy stale sprawdzać i należycie dokręcać.

(3) Wymiary poprzeczne stojaków nie mogą być mniejsze niż 0.12 × 0.12 m przy drzewie kantowem i 0.15 m w cieńszym końcu przy drzewie okrągłem.

**§ 12.** (1) Podłużnice (rygi) mają być przymocowane do stojaków. Sztukowanie podłużnic dopuszcza się tylko na stojakach.

(2) W razie, gdy przymocowanie podłużnicy jest dokonane nie zapomocą prawidłowego zaciosu ciesielskiego, lecz sposobem prowizorycznym zapomocą gwoździ, klamer i t. p., wówczas pod podłużnicą w charakterze jej podpory na stojakach powinna znajdować się poprzeczka tychże poprzecznych wymiarów i w tenże sposób przymocowana co i podłużnica.

(3) Wzbronione jest używanie podłużnic, działających wspornikowo.

**§ 13.** (1) Przekroje i rozstawienie leżni (maculców) mają odpowiadać obciążeniu pomostów.

(2) Leżnie (maculce) należy pewnie ułożyć na podłużnicach, lub na oporach, i w ten sposób umocować, by nie mogły się przesunąć, wyciągnąć i skręcić.

(3) W razie wpuszczenia leżni (maculców) w mur, głębokość wpustu nie może być mniejszą niż pół długości cegły.

(4) Opieranie leżni (maculców) na wystających nienośnych częściach budynku jest wzbronione.

**§ 14.** (1) Każdy pokład rusztowania należy przykryć deskami aż do wewnętrznych stojaków, bądź aż do muru. Odległość ostatniej deski od muru nie może być większa niż 0.05 m.

(2) Deski pomostowe mają opierać się najmniej na 3 leżniach (maculcach).

(3) Sztukowanie desek pomostowych może być uskutecznione tylko na leżniach. Przy sztukowaniu na zakład długość zakładu ma wynosić co najmniej 0.20 m.

(4) Grubość desek pomostowych ma być dostosowana do obciążenia i nie może wynosić mniej niż 32 mm.

(5) Deski pomostowe należy ułożyć tak szczelnie, ażeby niemożliwe było spadanie jakichkolwiek przedmiotów na pomost leżący poniżej.

(6) Pomost, znajdujący się powyżej 2 m ponad terenem, należy zaopatrzyć od dołu w deskę krawędziową i w poręcz, umocowaną na wysokości 1 m nad pomostem, licząc od poziomu pokładu do wierzchu poręczy.

**§ 15.** (1) Rusztowanie stojakowe należy usztywnić zapomocą krzyżulców przynajmniej w końcowych przedziałach rusztowania.

(2) Krzyżulce należy przymocować bezpośrednio do stojaków.

(3) Na krzyżulce można używać deski półczyste (zrzyny). Krzyżulce należy przymocować co najmniej 2 gwoździami z obydwóch końców. Długość gwoździ ma się równać co najmniej 2½ grubości deski w miejscu przytwierdzenia.

**§ 16.** (1) Przy wznoszeniu nowych budynków zapomocą rusztowań zewnętrznych rusztowania stojakowe należy pozostawiać aż do ukończenia robót przy konstrukcji i wykończeniu dachów.

(2) Najwyższy pomost należy umieścić nie niżej niż o 1.60 m poniżej gzymsu wieńczącego, szczelnie zasłać deskami pomostowemi i niezależnie od poręczy, o której mowa w § 14 ust. (6), zaopatrzyć w poręcz, wystającą przynajmniej na 0.60 m ponad rynnę dachową.

**§ 17.** (1) Pochyłość schodni nie może być większa od 1:2.

(2) Płaszczyznę schodni należy wyłożyć przymocowanemi listwami poprzecznemi w odstępach co najwyżej 0.40 m.

(3) Schodnie należy urządzić i utrzymywać w sposób, zabezpieczający korzystających z nich od pośliznięcia się.

(4) Schodnie należy przytwierdzić do leżni i usztywnić w sposób, zapobiegający ich kołysaniu się.

(5) Grubość desek należy zastosować do obciążenia; w każdym razie zabronione jest używanie na pomost schodni desek cieńszych niż 38 mm.

### Rusztowania drabinowe.

**§ 18.** (1) Zwykłe rusztowania drabinowe mogą być używane do robót, wymagających małej ilości materjałów (tynkowanie, mniejsze naprawy, malowanie i t. p.).

(2) Drabiny należy ustawić w ten sposób, ażeby było niemożliwe pionowe przesunięcie się obydwóch nóg, a tem bardziej wzajemne przesunięcie się jednej nogi względem drugiej.

(3) Odstęp pomiędzy drabinami nie może być większy, niż 2 m. Drabinowe rusztowanie z pojedyńczych drabin można wykonywać tylko do wysokości 16 m. Przy większych wysokościach należy od dołu stosować 2 drabiny obok stojące.

(4) Przy przedłużaniu drabiny zapomocą drugiej drabiny długość styku drabin powinna wynosić co najmniej 1.80 m. Połączenia należy dokonać zapomocą podwójnych klamer żelaznych, a ponadto żelaznych chomont (strzemion).

(5) Drabiny należy pewnie przymocować do budynku zapomocą drutu o średnicy, wynoszącej najmniej 2 mm, przez czterokrotne okręcenie dookoła haków o długości 0.20 m, wbitych najmniej na 0.15 m w mur. Przymocowanie drabin do muru w inny sposób jest dopuszczalne, o ile sposób taki daje dostateczną gwarancję bezpieczeństwa.

(6) W celu zapobieżenia bocznym przesunięciom się drabin należy rusztowania umocnić zapomocą krzyżulców. Krzyżulce należy umieszczać co najmniej co 2 kondygnacje i przybijać gwoździami lub przyśrubowywać do stojaków drabin.

(7) Grubość desek pokładowych ma wynosić 50 mm. Deski mogą być sztukowane tylko na szczeblach drabin z tem, że jedna deska musi zachodzić na drugą co najmniej na 0.20 m. Zabrania się zamiast szczebli przybijać łaty.

(8) Na międzypokładach, na których się odbywa praca, należy na wysokości 0.90 m od pokładu przybić gwoździami o długości 70 mm poręcze z desek o przekroju, wynoszącym co najmniej 32 $\times$ 150 mm. Zamiast przybicia gwoździami dopuszcza się umocowanie poręczy do drabin zapomocą ścisłego czterokrotnego krzyżowego okręcenia drutem o grubości 4 mm lub zakładania na specjalnie przygotowane na drabinach łączniki.

## Rusztowania wysuwane.

**§ 19.** (1) Na wysuwnice rusztowań należy używać kantówek o wymiarach, wynoszących co najmniej 0.14 $\times$ 0.14 m. Wysuwnice mają być nachylone ze spadkiem 1% w kierunku muru i nie mogą być wysunięte poza lice zewnętrzne muru więcej niż o 1.50 m. Wysuwnice muszą przechodzić przez mur lub otwory do wewnątrz budynku i wystawać poza lice wewnętrzne muru co najmniej na 2 m. Końce wysuwnic wewnątrz budynku należy zamocować do stropów. Pokłady, poręcze i dolne deski krawężnikowe mają odpowiadać warunkom, przepisanym wyżej w § 14 dla rusztowań stojakowych.

(2) Odstąpić od powyższych wymiarów można jedynie po uzyskaniu zatwierdzenia przez właściwą władzę budowlaną specjalnego projektu z obliczeniem statycznem.

## Rusztowania na kozłach.

**§ 20.** (1) Kozły mają być mocno zbudowane i usztywnione. Kozły należy ustawiać na wytrzymałym pokładzie. Zabrania się ustawiania kozłów na luźnych pokładach z belek i t. p. niepewnych podstawach.

(2) Przy użyciu kozłów, wyższych niż 2 m, nogi należy związać krzyżowo deskami lub łatami.

(3) Na rusztowaniu na kozłach dopuszcza się ustawienie tylko jeszcze jednego rusztowania na kozłach.

(4) Pomost rusztowania na kozłach należy szczelnie ułożyć z desek; deski należy zaściełać podwójnie na zakład dla robót murarskich i pojedynczo — dla robót tynkarskich.

## Rusztowania wiszące.

**§ 21.** (1) Rusztowania wiszące mogą być stosowane tylko do robót, wymagających małej ilości materjałów.

(2) Wysuwnice, przeznaczone do zawieszenia rusztowania wiszącego należy odpowiednio umocować w stropach lub wiązaniach dachowych i zabezpieczyć przeciw przesunięciu, przechyleniu i przeważeniu się. Długość wysuwnic wewnątrz budynku ma przewyższać co najmniej dwukrotnie zewnętrzną ich część. Zabrania się umocowywania wysuwnic w murze tylko zapomocą zaklinowania. Na wysuwnice należy używać żelazo o profilach dwuteowych, albo drzewo kantowe o wymiarach, wynoszących co najmniej 0.14 $\times$ 0.16 m, lub wreszcie drzewo okrągłe o średnicy, wynoszącej co najmniej 0.15 m. Największy rozstaw wysuwnic może wynosić co najwyżej 2,50 m.

(3) Dla podwieszania pomostów na wysuwnicach należy używać odpowiednio umocowane i odpowiedniej wytrzymałości wielokrążki z należycie dostosowanemi linami stalowemi lub konopnemi.

(4) Do podwieszania pomostów zabrania się używania lin konopnych o grubości mniejszej, niż 38 mm. Liny mają być zupełnie zdrowe; zabronione jest używanie liny konopnej, gdy chociaż jeden skręt jest uszkodzony.

(5) Haki lin mają być tak połączone ze strzemionami, aby wysunięcie się ich ze strzemion było uniemożliwione. Połączenie lin z hakami i strzemionami powinno być pewne, np. uskutecznione przez wplecenie wolnych końców liny, a nie przez obwiązanie sznurkiem.

(6) Pomosty rusztowań mają być, o ile to jest możliwe, poziome. Pomosty należy szczelnie zasłać, a boki zabezpieczyć poręczą lub siatką. Szerokość pomostów ma wynosić co najmniej 0.50 m.

(7) Łączenie 2 rusztowań wiszących zapomocą t. zw. mostku i używanie drabin i kozłów na tych rusztowaniach jest zabronione.

(8) Przeciwko wahaniom rusztowania należy zastosować środki zabezpieczające.

(9) Do umocowania rusztowania należy używać haków nośnych normalnych, zginanych na gorąco i obliczonych na dane obciążenie.

(10) Pracowników zatrudnionych przy ustawianiu i rozbieraniu rusztowania należy zabezpieczyć liną, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to niemożliwe ze względu na warunki miejscowe.

(11) Przy każdej dłuższej przerwie w robotach, np. na noc, należy rusztowania wiszące umocować na wysokości większej niż 2 m nad terenem i wszystkie liny i drabiny podnieść, jeżeli osoby, niezatrudnione przy budowie, mają dostęp do miejsca pracy.

(12) Rusztowania przed każdorazowem zastosowaniem muszą być zbadane na ich pewność.

(13) Do robót na rusztowaniach wiszących mogą być używani tylko pracownicy wykwalifikowani, którzy są dobrze obeznani z pracą i użyciem tego rodzaju rusztowań. Zmianę położenia rusztowania należy uskuteczniać zawsze przy pomocy co najmniej 4 pracowników, licząc po 2 pracowników do obsługi każdej z lin.

**Inne rusztowania.**

**§ 22.** Używanie rusztowań o typie, nieprzewidzianym w rozporządzeniu niniejszem, dopuszcza się, gdy według uznania właściwej władzy budowlanej rusztowania te dają gwarancję bezpieczeństwa.

**Dachy ochronne.**

**§ 23.** (1) Przy użyciu rusztowań zewnętrznych bezpośrednio przy drogach komunikacyjnych, należy od strony drogi wykonać dach ochronny ze spadkiem pod kątem 45° do wewnątrz.

(2) Stosownie do rozmiarów i charakteru robót budowlanych dachy ochronne mogą stanowić oddzielną konstrukcję lub też mogą być wykonane na kroksztynach, odpowiednio przytwierdzonych do stojaków lub drabin. Grubość desek oszalowania ma wynosić co najmniej 24 mm.

(3) Używanie dachów ochronnych jako rusztowań lub na skład materjałów jest zabronione.

**Podnoszenie i opuszczanie ciężarów.**

**§ 24.** (1) Każdy podnośnik należy zaopatrzyć na widocznem miejscu w czytelny napis, określający największe dopuszczalne obciążenie. Przy dźwigach i żórawiach obok powyższego napisu należy podać nazwę wytwórni i rok wykonania. Dźwigi ponadto należy zaopatrzyć w napis, wskazujący, czy przewóz ludzi na tych dźwigach jest lub nie jest dopuszczalny.

(2) Podnośnik należy przymocować do rusztowania w ten sposób, aby przy podnoszeniu i opuszczaniu ciężarów pracownikom, zatrudnionym przy podnoszeniu, nie groziło niebezpieczeństwo.

(3) Mechanizmy, służące do podnoszenia ciężarów, należy ustawić w takiej odległości od podnoszonego ciężaru, aby w razie zerwania się ciężar nie mógł spaść na zatrudnionych przy podnośniku pracowników.

(4) Zabrania się przeciążenia podnośników, dźwigów i żórawi ponad dopuszczalną normę.

**§ 25.** (1) Podnośniki, z wyjątkiem krążków i wielokrążków, mają być zaopatrzone w hamulce ręczne albo samoczynne. Dostęp do hamulca ma być niekrępujący i nienarażający pracownika na skaleczenie obracającemi się częściami podnośnika.

(2) Podnośniki korbowe mają posiadać korby wolne, to znaczy pozostające w stanie nieruchomym przy opuszczaniu ciężaru, a ponadto zapadkę i koło zapadkowe.

(3) Koła cierne, zębate i pędne w miejscach grożących niebezpieczeństwem należy zabezpieczyć zapomocą osłon.

(4) Podnośniki elektryczne, albo poruszane za pośrednictwem pędni (transmisyjne) mają posiadać samoczynne wyłączniki, zatrzymujące je w skrajnych punktach zasięgu.

(5) Przyrządy do zmiany szybkości podnoszenia i opuszczania ciężarów mają być zbudowane w sposób, zabezpieczający od przypadkowych zmian szybkości.

(6) Czyszczenie i smarowanie podnośników podczas ich ruchu jest zabronione.

**§ 26.** Używane przy budowie podnośniki mają znajdować się pod stałym nadzorem fachowym. Co 2 tygodnie należy poddawać oględzinom wszystkie części podnośnika pod względem zdatności do użytku oraz zużycia części. Niezdatne części należy naprawić lub zastąpić nowemi.

**§ 27.** (1) Podnoszone materjały należy na haku podnośnika zawieszać tak, aby nie mogło nastąpić znaczniejsze przesunięcie się punktu zawieszenia lub ześlizgnięcie się zawieszonego ciężaru z haka.

(2) Naczynia do podnoszenia mas sypkich mają być tak napełnione, aby nie mogło następować wysypywanie się materjałów podczas podnoszenia.

(3) Pod liny i łańcuchy do wiązania i wieszania materjałów należy dawać podkładki (np. klocki lub szmaty) celem przeciwdziałania uszkodzeniu lin i łańcuchów podczas podnoszenia.

(4) Ustawienie i obsługę podnośników należy powierzać pracownikom, dobrze obeznanym z tego rodzaju maszynami.

(5) Wszystkie niebezpieczne miejsca w obrębie działania podnośników ręcznych lub maszynowych należy ogrodzić. Dostęp do nich jest dozwolony tylko osobom przy nich zatrudnionym. O powyższem należy podać do wiadomości zapomocą odpowiedniego napisu, umieszczonego na widocznem miejscu.

(6) Przebywanie i przechodzenie pod zawieszonym ciężarem jest wzbronione.

**Przenoszenie i składanie materjałów.**

**§ 28.** (1) Przy podawaniu ręcznem materjałów z poziomu niższego na poziom wyżej położony, zabronione jest ustawianie pracowników jednego nad drugim w jednej linji pionowej.

(2) Materjały budowlane i narzędzia należy składać na placu budowy w ten sposób, aby nie powodowały niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia ludzkiego przez możliwość wywracania lub staczania się.

**Rowy i wykopy.**

**§ 29.** (1) Rowy i wykopy, głębsze ponad 1 m, należy zabezpieczyć od osuwania się gruntu zapomocą stoków naturalnych, właściwych dla danego gruntu, lub też zapomocą odeskowań. Obowiązek odeskowania nie dotyczy wykonywanych w trwałym gruncie dołów drenowych o pochyłych bokach i o największej głębokości 1,75 m, gdy różnica pomiędzy poziomem, na którym stoją pracownicy przy kopaniu dołu, a poziomem otaczającego terenu nie przekracza 1 m, a rury drenowe są zakładane zapomocą haków.

(2) Składanie materjałów budowlanych na brzegu wykopu jest dozwolone, gdy stosownie do warunków miejscowych parcie na grunt tych materjałów nie wywoła osunięcia się ziemi, grożącego zasypaniem wykopu. Składanie materjałów w pobliżu wykopu bez pozwolenia kierownika budowy jest zabronione.

(3) Po większych deszczach lub mrozach przed wznowieniem robót w wykopach należy zbadać wykopy i usunąć ewentualne uszkodzenia.

(4) Jeżeli w ziemi znajdują się kable elektryczne, rury wodociągowe, gazowe lub inne podobne urządzenia, należy o zamierzonem rozkopywaniu ziemi zawiadomić instytucje, sprawujące nadzór nad temi urządzeniami, a przy robotach ściśle zastosować się do wskazówek, przez te instytucje udzielonych.

(5) Przy zasypywaniu wykopów, urządzenia zapobiegające osuwaniu się gruntu można usuwać tylko stopniowo.

**Studnie i szyby.**

**§ 30.** (1) Budowę studzien i szybów należy wykonywać przez fachowe przedsiębiorstwa, zatrudniające fachowych pracowników, dobrze obeznanych z tego rodzaju robotami.

(2) Boczne ściany wykopów studziennych i szybów należy ująć w odeskowanie, zaopatrzone w poziome rozparcia, wyłączające możliwość obwalenia się gruntu i zasypania znajdujących się w wykopie robotników.

(3) Gdy pogłębienie studni lub szybu postępuje równocześnie z opuszczeniem płaszcza studziennego, odeskowania nie są konieczne. W tym przypadku zabronione jest dokonywanie głębszych podkopów, niż 0.50 m, licząc od dolnej krawędzi płaszcza. Z chwilą, gdy dno wykopu, na którym znajdują się pracownicy, osiągnie głębokość większą niż 1.60 m od górnej krawędzi płaszcza, należy zapewnić środki, umożliwiające natychmiastowe i jednoczesne wydostanie się z wykopu każdemu pracownikowi oddzielnie.

**Układanie belek stropowych, otwory w ścianach, stosowanie wiązań dachowych.**

**§ 31.** (1) Gdy zachodzi potrzeba wykonywania pracy nad poziomem dźwigarów stropowych, nieprzekrytych stropem lub nieprzesklepionych natychmiast po ich ułożeniu, dźwigary należy zaopatrzyć w czasowe pokrycie przez szczelne i mocne ułożenie pokładu z desek o grubości, należycie zapewniającej bezpieczeństwo pracownikom.

(2) Na pokładzie zabronione jest urządzanie składów materjałów budowlanych. W razie potrzeby czasowego magazynowania materjałów budowlanych na pokładzie, należy go wzmocnić odpowiednio do przewidywanego obciążenia.

(3) Dźwigary stropowe, znajdujące się bezpośrednio niżej pod dźwigarami przekrytemi pokładem, o którym mowa w ust. (1) i (2), należy przekryć pojedyńczemi deskami w odstępach, wynoszących co najmniej 0.07 m.

(4) Wypełnianie stropów betonem, przekrywanie sklepieniem i materjałem stropowym ma się odbywać w zasadzie w kolejności od dolnych kondygnacyj do górnych. Odstępstwa od powyższej zasady są dopuszczalne, gdy względy bezpieczeństwa nie stoją na przeszkodzie, z tem jednak, że jeżeli robota odbywa się nad stropem, czasowo pokrytym deskami, wtedy następny niższy strop powinien być pokryty deskami.

(5) Otwory w ścianach, prowadzące na zewnątrz budynku, na niepokryte stropy oraz do szybów, świetlików i t. p. należy zagrodzić skrzyżowanemi deskami, gdy dolna krawędź otworu znajduje się niżej niż 0.50 m nad poziomem odnośnego pokładu.

(6) Pokrycie najwyższego pokładu może być usunięte tylko po ostatecznem wykończeniu robót dachowych.

**Roboty dachowe.**

**§ 32.** (1) Przy robotach dachowych należy używać rusztowań ochronnych dowolnego typu, zabezpieczających pracowników przed spadnięciem. Bez rusztowań mogą być wykonywane na dachach tylko roboty związane z naprawą.

(2) Przy prowadzeniu budowy zapomocą rusztowań zewnętrznych, rusztowanie ochronne należy urządzać nie niżej, niż o 1 m od dolnej krawędzi dachu. Na rogach budynku rusztowanie ochronne ma sięgać o 0.5 m poza skrajny obrys budynku.

(3) Przy wykonywaniu na dachach bez rusztowań robót, związanych z naprawą, — gdy te roboty są wykonywane w pobliżu dolnej krawędzi dachu lub na dachach o nachyleniu powyżej 30° należy zaopatrzyć pracowników w pasy ochronne na linach. W razie użycia lin konopnych grubość ich ma wynosić co najmniej 1,5 cm. Linę z pasem ochronnym należy połączyć zapomocą t. zw. „karabinka".

(4) Użycie rusztowań, pasów ochronnych i lin przy robotach na dachu nie jest wymagane, gdy: a) dolna krawędź dachu znajduje się niżej niż 4 m nad poziomem terenu, lub jest zaopatrzona w urządzenie, zapobiegające spadnięciu z dachu, albo b) roboty są wykonywane przy użyciu drabin lub sanek.

(5) Przy wykonywaniu robót nad dachami szklanemi i nad oknami na dachach, dachy te i okna należy przykryć w sposób, zapobiegający możliwości wypadku z pracownikami.

**Budowa kominów fabrycznych.**

**§ 33.** (1) Budowę kominów należy wykonywać przez fachowe przedsiębiorstwa, zatrudniające pracowników fachowych, dobrze obeznanych z tego rodzaju robotami.

(2) Pod miejscem, w którem są podnoszone materjały, niezależnie od tego, czy odbywa się ono z zewnątrz, czy wewnątrz komina, należy urządzić dach ochronny, zabezpieczający pracowników, znajdujących się na dole, od spadających wypadkowo przedmiotów.

**Rozbiórka budynków.**

**§ 34.** (1) Rozbiórkę budynków należy wykonywać według uprzednio opracowanego zgodnie z zasadami sztuki budowlanej programu robót, usuwającego niebezpieczeństwo nieprzewidzianego zawalenia się ścian, stropów lub przekryć.

(2) Gruz i inny materjał budowlany, pochodzący z rozbiórki, należy usuwać zapomocą zsuwania po płaszczyznach pochyłych lub zdejmować zapomocą podnośników. Zrzucanie materjału jest zabronione.

(3) Płaszczyzny pochyłe należy urządzić w sposób, zapobiegający spadaniu lub wypadaniu materjału na miejsca, do tego nieprzeznaczone.

(4) Obalanie lub rozsadzanie większych części budynku przy pomocy materjałów wybuchowych należy uskuteczniać w sposób przewidziany w przepisach, obowiązujących dla robót górniczych, i zgodnie z warunkami, ustanowionemi w pozwoleniu władzy budowlanej.

**Specjalne zabezpieczenia przy robotach z materjałami szkodliwemi i niebezpiecznemi.**

**§ 35.** (1) W pomieszczeniach, w których są przechowywane materjały łatwopalne i w bezpośredniem sąsiedztwie takich pomieszczeń zabronione jest rozpalanie ognia, praca z otwartym ogniem i palenie tytoniu; odpowiedni zakaz należy uwidocznić przez

wywieszenie stosownego napisu. W pomieszczeniach tych, jak również w pomieszczeniach, w których są wykonywane roboty z materjałami łatwopalnemi, należy, jako sztuczne oświetlenie, stosować lampy elektryczne żarowe lub lampy bezpieczeństwa.

(2) Kwasy, ługi, trucizny i gazy szkodliwe należy przechowywać w pomieszczeniach zamkniętych, specjalnie na ten cel przeznaczonych, w naczyniach, zaopatrzonych w wyraźne napisy, określające ich zawartość. Wypróżnianie balonów z kwasami należy uskuteczniać przy pomocy przyrządów, zapobiegających rozlaniu płynu. Przechowywanie tych materjałów w naczyniach do napojów i pokarmów, jak np. w butelkach od piwa — jest zabronione.

(3) Prowizoryczne piece stałe lub przenośne, do suszenia, lutowania, ogrzewania i t. p., umieszczane w wewnętrznych zamkniętych pomieszczeniach, w których znajdują się pracownicy, należy zaopatrzyć w rury do odprowadzania gazów lub w kaptury przeciwwyziewowe.

(4) Do gotowania asfaltu, smoły i t. p. materjałów należy używać kotły, zaopatrzone w szczelnie przylegające pokrywy. W pobliżu palenisk należy umieścić piasek do gaszenia.

(5) Przy przenoszeniu lub podnoszeniu materjałów gorących zabrania się napełniania naczyń po brzegi. Naczynia należy zaopatrzyć w uchwyty, zabezpieczające przenoszących lub podnoszących przed oparzeniem się.

(6) Przy robotach, wymagających użycia środków wybuchowych, mają zastosowanie przepisy, obowiązujące przy robotach górniczych.

### Schrony i baraki dla pracowników.

**§ 36.** (1) Gdy na budowie jest zatrudnionych więcej niż 10 pracowników jednego pracodawcy, należy dla nich urządzić schron na wypadek niepogody, do spożywania posiłków, przechowywania ubrań na zmianę oraz pożywienia. Schron może być urządzony w budynku tymczasowym albo w budynku nowowznoszonym, powinien być zamykany, ogrzewany i posiadać drewnianą podłogę.

(2) Użytkową powierzchnię schronu należy obliczać w stosunku co najmniej 0.75 $m^2$ na 1 pracownika. Wysokość powinna wynosić w świetle co najmniej 2.30 m.

(3) Schrony należy zaopatrzyć w stoły, ławy, wieszadła i oddzielnie zamknięte środki opatrunkowe. Ponadto w widocznem miejscu należy wywiesić:

a) regulamin pracy lub obwieszczenie wewnętrzne, przewidziane przez obowiązujące przepisy,

b) wskazówki, dotyczące pierwszej pomocy w razie wypadków,

c) adresy posterunku policji i inspektora pracy.

(4) W przypadkach, gdy miejscowe warunki wymagają wybudowania baraków, przeznaczonych na zamieszkanie przez pracowników w czasie budowy, należy je urządzić w sposób następujący:

a) użytkowa powierzchnia baraków ma wynosić co najmniej 3,5 $m^2$ na osobę, a wysokość w świetle — 2,3 m;

b) powierzchnia okien ma wynosić co najmniej 1/10 powierzchni użytkowej podłogi;

c) podłoga ma być drewniana i szczelnie ułożona;

d) należy zapewnić zachowanie w czasie chłodów temperatury wewnętrznej wynoszącej co najmniej 15°;

e) należy zaopatrzyć barak w urządzenie do gotowania strawy i zapewnić dostarczanie wody zdatnej do picia.

(5) W razie zatrudnienia osób płci obojga, należy urządzić osobne baraki (pomieszczenia) dla mężczyzn i dla kobiet.

### Woda do picia.

**§ 37.** (1) Miejsca, gdzie są wykonywane roboty, należy zaopatrzyć w wodę świeżą i zdatną do picia w dostatecznej ilości. Wodę należy dostarczać zapomocą wodociągu lub w naczyniach, zamkniętych szczelną pokrywą i zaopatrzonych w krany.

(2) Naczynia z wodą i kubki należy tak rozmieścić, ażeby mogły korzystać z nich wszystkie bez wyjątku osoby, zatrudnione na budowie.

### Ustępy.

**§ 38.** (1) W miejscach wykonywania robót budowlanych należy urządzić ustępy w takiej ilości, ażeby 1 otwór ustępowy przypadał na 25 pracowników.

(2) W razie zatrudnienia osób płci obojga, należy urządzić osobne ustępy dla mężczyzn i dla kobiet.

(3) Ustępy należy otoczyć ze wszystkich stron szczelnemi ścianami i zaopatrzyć w drzwi lub wejścia, zakryte zewnętrznem przepierzeniem, oraz w dach nieprzepuszczalny. Otwory ustępowe należy poprzedzielać ściankami. Gdy w ustępie są siedzenia, należy je zrobić z heblowanych desek. W celu wentylacji dołów ustępowych w ustępach należy urządzić kanały wentylacyjne, wyprowadzone ponad dach.

(4) Ustępy i ich najbliższe otoczenie należy stale utrzymywać w czystości. Zawartość dołów ustępowych należy przesypywać niegaszonem wapnem lub torfem.

### Zachowanie się pracowników przy robotach budowlanych.

**§ 39.** (1) Pracownicy zatrudnieni przy robotach budowlanych powinni stosować się ściśle do przepisów rozporządzenia niniejszego.

(2) Zabronione jest samowolne obciążanie przez pracowników rusztowań i innych urządzeń pomocniczych i ochronnych przez umieszczanie na nich ciężarów.

(3) Zabronione jest samowolne usuwanie przez pracowników urządzeń pomocniczych i ochronnych na budowie, jako też dokonywanie jakichkolwiek zmian w tych urządzeniach.

(4) Przy podnoszeniu i opuszczaniu rusztowań wiszących należy przestrzegać, by pomosty nadmiernie się nie pochylały.

(5) Na rusztowaniach drabinowych oraz przy wykonywaniu robót na dachach zabronione jest noszenie obuwia drewnianego.

(6) Pozostawanie na rusztowaniach poza czasem pracy jest zabronione. Również zabronione jest sypianie na rusztowaniach lub w bezpośredniem sąsiedztwie rowów, dołów, ognisk i t. p.

(7) Przy wznoszeniu, rozbiórce i próbnem obciążaniu rusztowań i wszelkich urządzeń pomocniczych i ochronnych, zabrania się pracownikom przechodzić i zatrzymywać się pod temi urządzeniami.

(8) Zabrania się pracownikom posługiwać się temi przyrządami do pracy, urządzeniami maszynowemi, przewodami elektrycznemi i t. p., których obsługiwanie i używanie do nich nie należy.

(9) O wszelkich uszkodzeniach urządzeń pomocniczych i ochronnych oraz urządzeń, przyrządów i narzędzi, używanych przy robotach, pracownicy obowiązani są niezwłocznie zawiadamiać kierownika robót.

(10) W obrębie obszaru, na którym są wykonywane roboty budowlane, spożywanie posiłków dozwolone jest tylko w porze i miejscu, ustalonem przez kierownika robót.

(11) Spożycie napojów alkoholowych i pozostawanie w obrębie budowy w stanie nietrzeźwym jest zabronione.

### III. Przepisy końcowe.

**§ 40.** Winni niestosowania się przy wykonywaniu robót budowlanych do przepisów rozporządzenia niniejszego podlegają karom, przewidzianym w tytule X części II rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202).

**§ 41.** Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 3 miesiące po dniu ogłoszenia i obowiązuje na obszarze całego Państwa, z wyjątkiem obszaru województwa śląskiego.

**§ 42.** Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy, wydane w sprawach, unormowanych w rozporządzeniu niniejszem.

Minister Spraw Wewnętrznych:
*Marian Zyndram-Kościałkowski.*

Minister Opieki Społecznej:
*Jerzy Paciorkowski.*

(Przedruk z Dz. U. R. P. Nr 50 z 1935 r. poz. 329).

**Adres Redakcji:**
Ministerstwo Komunikacji ul. Chałubińskiego 4, Gabinet Ministra, pokój Nr 27, tel. 522.00, wewn. 101.

**Adres Administracji:**
Administracja Wydawnictw Ministerstwa Komunikacji ul. Chałubińskiego 4, pokój Nr 123, II p., tel. 8.26.28. Konto czekowe PKO. Nr 30.658.

**Warunki prenumeraty w kraju: rocznie zł 8.—; półrocznie zł 4.—; kwartalnie zł 2.—; cena numeru 50 gr.**

**Do nabycia w Administracji Dz. Urz. M. K. lub w Administracji Dz. Zarz. D. O. K. P. Prenumeratę wpłaca się z góry przed rozpoczęciem kwartału, półrocza lub roku. Reklamacje z powodu nieotrzymania pojedyńczych numerów Dz. Urz. M. K. wnosi się do właściwych urzędów pocztowych, najpóźniej 3-go dnia po otrzymaniu następnego z kolei numeru Dziennika. Reklamacji spóźnionych lub wniesionych w sposób niewłaściwy nie uwzględnia się. Za zmianę adresu opłata wynosi 50 groszy.**

**Cena ogłoszeń:** od wiersza zł 1; za stronę zł 100.

**Ogłoszenia prywatne można umieszczać tylko na luźnych kartkach dołączonych do Dziennika. Administracja Dziennika nie odpowiada za niedotrzymanie terminu ogłoszenia.**

**WYDAWNICTWO MINISTERSTWA KOMUNIKACJI.**

Drukarnia Państwowa nr 98740. 24.VI.38. 8400.